

Riksåklagarens prejudikat-
bildande verksamhet 2024

Innehållsförteckning

HD-verksamheten 2024	4
HD-avgöranden 2024	4
Processrättsliga frågor inklusive rättegångsfel	4
”Läkarvittnet”	4
”Vapenöverlämningen i Solna”	4
”Misshandeln vid parkeringsplatsen”	5
”Den försvunna e-posten II”	5
”Aktersnurrans överklagande”	5
Yttrande- och demonstrationsfriheterna	5
”TV 4:s minneskort”	5
”Det filmade upploppet”	6
”Vårdföretagets erinran”	6
Straffrättsligt tillsynsansvar över barn	6
”Hökmossebadet”	6
Somnambulism	6
”Sömninvändningen”	6
Sexualbrotten	7
Ej namngivet (frivillighetsrekvisitet)	7
”Fotografiet”	7
”Lärarens kommentar”	7
Tillgrepp av fortskaffningsmedel	7
”Båten i Umeälven”	7
Knivförbudslagen	8
”Laserpekaren IV”	8
Brukande av falsk urkund och olovlig körning	8
”Det utbytta körkortet”	8
Grovt bedrägeri	8
”Bolånebedrägeriet”	8
Penningtvätt och näringspenningtvätt	8
”Banköverföringarna”	8
”Mammans näringspenningtvätt”	9
Orsakssamband inom straffrätten (mord)	9
”Dödsorsaken”	9

Tvångsmedel	9
”Villkorad häktning”	9
Utvisning.....	9
”Kvinnofridskränkningen och straffskärpningen”	9
Rubricering	10
”Pianobäraren”	10
”Vinkelslipen”	10
”Den kastade flaskan”	10
”Den grova kvinnofridskränkningen II”	10
Påföljdsfrågor	11
”Bötesförvandlingen II”	11
”Kontraktsvård och frihetsberövande”	11
”Närståendelånet”	11
”Mammans näringspenningtvätt”	11
”Kvinnofridskränkningen och straffskärpningen”	12
Meddelade prövningstillstånd som inväntar avgörande i januari 2025	12
Våldtäkt	12
Ofredande	12
Grovt sexuellt övergrepp mot barn m.m.	12
Rån.....	12
Utvisning.....	12
Mord (straffmätning för personer under 18 år)	12
Skyldighet att föra vilotidsbok.....	13
Olaga hot	13
Grovt rattfylleri.....	13
Sabotage (klimatdemonstration)	13
Insiderbrott	13
Häktning	13
Grov kvinnofridskränkning.....	13
Barnpornografibrott	13

Riksåklagarens prejudikatbildande verksamhet 2024

Produktion: Åklagarmyndigheten, februari 2025

Bilder: Thomas Carlgren, Robin Simonsson

Riksåklagaren är landets högsta åklagare och ensam allmän åklagare i Högsta domstolen (7 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken). Högsta domstolen är sista instans bland de allmänna domstolarna och i princip en renodlad prejudikatinstans. Det krävs prövningstillstånd, även för riksåklagaren, för att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande. Riksåklagarens uppgift som åklagare i Högsta domstolen syftar till att få fram en enhetlig och tydlig praxis i rättsliga frågor av betydelse för åklagarverksamheten.

Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten tar varje år gemensamt fram en lista med prioriterade prejudikatfrågor till ledning för vilka rättsliga områden som från åklagarsynpunkt bör prioriteras. Listan publiceras årligen under namnet *Prioriterade prejudikatfrågor*.

HD-verksamheten 2024

Riksåklagaren överklagar varje år ett antal hovrättsdomar och -beslut. Under 2024 överklagade riksåklagaren 12 domar och beslut. Beträffande dessa har hittills, januari 2025, meddelats sex beslut om prövningstillstånd och fyra beslut om att inte meddela prövningstillstånd. Övriga två inväntar beslut.

I vissa fall när tilltalade överklagar hovrättsdomar eller beslut föreläggs riksåklagaren att svara på överklagandet. Under 2024 lämnade riksåklagaren in 76 sådana svarsskrivelser till Högsta domstolen.

I de fall en begäran om att en förundersökning ska återupptas lämnas in efter att hovrätten har meddelat dom är det riksåklagaren som ska pröva begäran (se 7 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken). Under 2024 hanterade riksåklagaren 14 sådana ärenden i mål med brottmålsdomar som inte fått laga kraft. Av dessa ärenden har riksåklagaren återupptagit förundersökningen i fyra fall för vidtagande av vissa förundersökningsåtgärder.

I denna rapport redovisas 2024 års resultat av riksåklagarens prejudikatbildande verksamhet i Högsta domstolen. I rapporten finns även en redogörelse för de meddelade prövningstillstånd som i januari 2025 inväntar avgörande i sak. De ärenden i vilka Högsta domstolen ännu inte tagit ställning i frågan om prövningstillstånd redovisas inte i rapporten.

HD-avgöranden 2024

Processrättsliga frågor inklusive rättegångsfel

”Läkarvittnet”

Den tilltalade har inte haft tillgång till information som åklagaren och domstolen har känt till om att ett vittne var häktad när han hördes vid huvudförhandlingen. Detta har medfört att parterna inte varit likställda i processen och att den tilltalade inte haft fullgoda möjligheter att försvara sig mot åtalet. Hovrättsens dom har undanröjts och målet återförvisats dit för ny handläggning.

Frågan i målet

Har den tilltalade fått en rättvis rättegång i hovrätten?

Avgörandet

NJA 2024 s. 166

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/b-2301-23.pdf>

”Vapenöverlämningen i Solna”

Brister i materiell processledning har ansetts utgöra rättegångsfel. Hovrätten borde för parterna ha tydliggjort ramarna för processen och i synnerhet vilken gärning som prövningen avsåg.

Frågan i målet

Hur ska ramen för processen i hovrätten bestämmas när ett överklagande tar sikte på en av flera åtalspunkter som har nära samband med varandra? Även frågor om domstolens ansvar för materiell processledning (rättegångsfel).

Avgörandet

NJA 2024 s. 309

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/b-6978-23.pdf>

”Misshandeln vid parkeringsplatsen”

En tolkning av en gärningsbeskrivning får inte leda till att en dom baseras på något för den tilltalade överraskande moment, som han eller hon inte har haft möjlighet att försvara sig emot. När hovrätten har dömt en person för medhjälp till misshandel, utan att det handlande som hovrätten funnit styrkt framgått av gärningsbeskrivningen, har rätten dömt för annan gärning. Den tilltalade har vidare inte av rätten informerats om innebörden av och grunden för det hovrätten dömt honom för. Hovrättens dom har undanröjts på grund av rättegångsfel.

Frågan i målet

Hade hovrätten genom att döma för medhjälp till misshandel gått utanför den ram som gärningsbeskrivningen satt upp? Hade den tilltalade i tid informerats om att ett medhjälpsansvar kunde bli aktuellt, så att han skulle ha kunnat förbereda och anpassa sitt försvar i den delen?

Avgörandet

NJA 2024 s. 137

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/b-1645-23.pdf>

”Den försvunna e-posten II”

En ansökan om återställande av försutten tid har avslagits när en försvarare hade skickat ett överklagande med e-post till domstolen utan att detta kom fram. Försvararen hade inte inväntat ett automatiskt svarsmeddelande eller vidtagit någon annan åtgärd inom överklagandefristen för att försäkra sig om att överklagandet nådde fram till domstolen.

Frågan i målet

Under vilka förutsättningar kan återställande av försutten tid beviljas när ett överklagande som sänts till en domstol med e-post inte har kommit fram?

Avgörandet

NJA 2024 s. 362

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/o-6853-23.pdf>

”Aktersnurrans överklagande”

En åklagare är behörig att överklaga en brottmålsdom beträffande ett enskilt anspråk utan att samtidigt överklaga i ansvarsdelen, om den tilltalade har överklagat domen såvitt avser ansvar för det brott som det enskilda anspråket grundas på.

Frågan i målet

Är åklagaren – när enbart den tilltalade har överklagat i ansvarsdelen – behörig att för målsägandens räkning överklaga domen beträffande det enskilda anspråket?

Avgörandet

NJA 2024 s. X

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/o-2661-24.pdf>

Yttrande- och demonstrationsfriheterna**”TV 4:s minneskort”**

Ett beslag av ett minneskort med journalistiskt material som gjorts stöd av straffbestämmelsen om fotograferingsförbud i och in i en rättssal har inte stått i strid med den grundlagsskyddade anskaffarfriheten. Beslaget har däremot ansetts utgöra en hindrande åtgärd enligt 1 kap. 11 § yttrandefrihetsgrundlagen.

Frågan i målet

Hur förhåller sig beslag av journalistiskt material för att utreda misstanke om brott mot förbudet att fotografera i eller in i en rättssal till regleringen i yttrandefrihetsgrundlagen, särskilt bestämmelserna om anskaffarfrihet och om förbud mot hindrande åtgärder?

Avgörandet

NJA 2024 s. 502

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/b-2927-23.pdf>

"Det filmade upploppet"

Åklagaren begärde under en förundersökning att mediebolag ska föreläggas att lämna ut ej of-fentliggjorda filmer och fotografier från nyhets-bevakningen av ett upplopp. Framställningen, som ansetts utgöra en begäran om exhibition, har så utformats att källskyddet inte hindrat ett utlämnande, men begäran har avslagits bland annat för att brottsmisstankarna inte har preci-serats på ett sådant sätt att det varit möjligt att bedöma i vilken omfattning ett utlämnande kunnat motiveras.

Frågan i målet

Vilka är förutsättningarna för att under en för-undersökning, med stöd av 23 kap. 14 § rätte-gångsbalken, förelägga mediebolag att lämna ut film och fotografier från nyhetsbevakningen av en händelse där brott misstänks ha förekommit?

Avgörandet

NJA 2024 s. X

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/o-1737-24.pdf>

"Värdföretagets erinran"

Fråga om vad som utgör meddelande av disci-plinpåföljd vid ett uppsåtligt ingripande som skett i strid med repressalieförbudet. För att det ska bli fråga om ett straffbart ingripande i form av meddelande av en disciplinpåföljd måste krä-vas att varningen typiskt sett, dvs. oavsett hur den uppfattas av medarbetaren i ett enskilt fall, ger uttryck för att arbetsgivaren ser allvarligt på den anställdes bruk av sin meddelarfrihet och har ett påfallande skarpt budskap. Det närmare budskapet, oberoende av hur meddelandet ru-briceras i det enskilda fallet, blir därför avgö-rande vid denna bedömning.

Frågan i målet

Vad krävs för att ett uppsåtligt ingripande som skett i strid med repressalieförbudet ska anses utgöra meddelande av disciplinpåföljd eller en liknande åtgärd och därmed vara ett straffbart ingripande enligt 6 § lagen om meddelarskydd i vissa enskilda verksamheter?

Avgörandet

NJA 2024 s. X

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/b-6856-23.pdf>

Straffrättsligt tillsynsansvar över barn**"Hökmossebadet"**

För att någon genom ett åtagande ska ansvara för att skydda ett barn mot skador och faror måste det stå klart att han eller hon godtagit att ansvaret under viss tid eller i visst avseende lig-ger på honom eller henne. Det kan behövas tydlighet i förhållande till den som ska ta på sig ett självständigt ansvar så att inga missförstånd uppkommer. Sådana missförstånd kan ytterst gå ut över barnet. Det bör, för att ett straffrättsligt ansvar för inaktivitet ska träffa den som anför-trots tillsynen över ett barn, krävas att den som tar ansvaret har förmåga att klara uppgiften och att han eller hon förstätt innebörden av sitt åta-gande i alla relevanta delar.

Frågan i målet

Vad krävs för att någon med straffansvar ska kunna åta sig att tillfälligt ha tillsyn över ett barn?

Avgörandet

NJA 2024 s. X

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/b-6951-23.pdf>

Somnambulism**"Sömninvändningen"**

I en situation, som den i målet, där det rör sig om ett förhållandevis sammansatt agerande, bör den straffrättsliga betydelsen av somnambulism bedömas som en fråga om förekomsten av er-forderligt uppsåt. Om det däremot gäller en re-flexmässig eller liknande ofrivillig handling, kan det brista redan i de objektiva förutsättningarna för straffrättsligt ansvar. Det finns inte skäl att se på beviskravet för uppsåt vid en invändning om somnambulism på annat sätt än vad som i allmänhet gäller i brottmål.

Ett utlåtande av en sömnexpert eller annan utredning om somnambulism kan vara av värde. Sådan utredning kan tillföra kunskaper om hur sömntillstånd typiskt sett ter sig och sannolikheten för att den aktuella gärningen har skett i sömnen. Ansvar för den straffrättsliga uppsåtsbedömningen ligger dock alltid på rätten, med beaktande av den samlade utredningen i målet.

Frågan i målet

Vilken straffrättslig betydelse har invändningar om somnambulism?

Avgörandet

NJA 2024 s. 174

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/b-1504-22.pdf>

Sexualbrotten

Ej namngivet (frivillighetsrekvisitet)

En viss sexuell handling har bedömts utgöra våldtäkt med hänsyn till att handlingen till sin karaktär och det sätt som den utfördes på skilt sig tydligt från det övriga sexuella handlande som målsäganden frivilligt deltog i.

Frågan i målet

Den närmare innebörden av det s.k. frivillighetsrekvisitet?

Avgörandet

NJA 2024 s. 106

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/b-6770-22.pdf>

"Fotografiet"

En person som placerat sitt kön i omedelbar närhet av en persons mun – utan att det skett någon direkt fysisk beröring – har med hänsyn till omständigheterna ansetts genomföra en sådan sexuell handling som leder till ansvar för sexuellt övergrepp.

Frågan i målet

Kan den tilltalade genom att placera sin penis i omedelbar närhet till målsägandens mun anses ha utfört en sexuell handling i den mening som

avses i 6 kap. 2 § brottsbalken (sexuellt övergrepp)?

Avgörandet

NJA 2024 s. 194

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/b-5745-23.pdf>

"Lärarens kommentar"

En kommentar av en högstadielärare avseende en elevs kropp har inte ansetts ha en så tydlig sexuell inriktning eller prägel som krävs för straffansvar för sexuellt ofredande.

Frågan i målet

Har den tilltalade, som var klassföreståndare för den klass målsäganden gick i, genom att uttala "oj vilka stora bröst du fick nu" till en 15-årig elev som spände fast ett tyngdlyftarebälte utanpå sin tröja under en lektion gjort sig skyldig till sexuellt ofredande?

Avgörandet

NJA 2024 s. 564

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/b-6826-23.pdf>

Tillgrepp av fortskaffningsmedel

"Båten i Umeälven"

Ett brukande vid tillgrepp av fortskaffningsmedel förutsätter att fortskaffningsmedlet används för förflyttning. Det krävs däremot inte att motorn används.

Frågan i målet

Krävs det för straffansvar för tillgrepp av fortskaffningsmedel att motorn har använts vid brukandet?

Avgörandet

NJA 2024 s. 542

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/b-3070-23.pdf>

Knivförbudslagen

"Laserpekaren IV"

Starka laserpekare omfattas inte av knivförbudslagen.

Frågan i målet

Är en stark laserpekare ett sådant föremål som omfattas av knivförbudslagen?

Avgörandet

NJA 2024 s. X

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/b-3646-24.pdf>

Brukande av falsk urkund och olovlig körning

"Det utbytta körkortet"

Med hänsyn till legalitetsprincipen har ansvar för brukande av osann urkund respektive olovlig körning inte ansetts kunna ådömas när ett formellt giltigt körkort visat sig ha utfärdats på grundval av vilseledande uppgifter.

Frågan i målet

Kan ett körkort som förvärvats under felaktiga förutsättningar anses innehålla någon osann uppgift om körkortsbehörighet och finns det vid bedömningen av ett åtal för olovlig körning förutsättningar att bortse från ett sådant körkort?

Avgörandet

NJA 2024 s. 208

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/b-1103-23.pdf>

Grovt bedrägeri

"Bolånebedrägeriet"

En person som har beviljats ett bostadslån hos en bank genom att använda oriktiga uppgifter och falska handlingar i sin låneansökan har dömts för bedrägeribrott. Skada har ansetts uppkomma, trots att betalning av ränta och amortering har skett enligt villkoren och det har funnits säkerhet i form av pant.

Frågan i målet

Vilka är förutsättningarna för ansvar för bedrägeri när någon har beviljats bolån och har använt oriktiga uppgifter och falska handlingar vid låneansökan, främst frågan om skada har uppkommit för långivaren?

Avgörandet

NJA 2024 s. X

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/b-394-23.pdf>

Penningtvätt och näringspenningtvätt

"Banköverföringarna"

När det vid penningtvättsbrott görs gällande att egendom härrör från ett brott måste åklagaren visa att det handlande som har föregått penningtvättsåtgärden uppfyller rekvisiten för en brottsbeskrivning. Däremot behöver de närmare omständigheterna kring brottet såsom tid, plats, brottsutbyte och gärningsman inte vara klarlagda. Den konkreta förbrottsgärningen behöver alltså inte vara bevisad på det sätt som hade krävts om det var förbrottet i sig som åtalet avsåg.

Vad gäller ett påstående om att egendom härrör från brottslig verksamhet kan beviskravet vara uppfyllt även om det inte kan visas att det handlande som har genererat förmögenhetsökningen utgör brott enligt en viss straffbestämelse. Om det inte går att slå fast att rekvisiten i en viss brottsbeskrivning är uppfyllda, måste det dock på annat sätt stå klart att egendomen har brottsligt ursprung. Så kan vara fallet om det framgår att egendomen härrör från en verksamhet som innefattar en viss typ av brottslighet, exempelvis förmögenhetsbrott utan att det kan specificeras om det är fråga om bedrägeri, utpressning eller något annat liknande brott. Det kan också vara fråga om att medel härrör från verksamheten i ett kriminellt nätverk där det är klarlagt att olika typer av brott begås, men det är oklart från vilken typ av brott inom verksamheten som medlen härrör. På motsvarande sätt som gäller om egendomen härrör från brott krävs det inte att verksamhetens närmare inriktning eller omfattning är utredd.

Frågan i målet

Hur ska förbrottsrekvisitet vid penningtvättsbrott närmare förstås?

Avgörandet

NJA 2024 s. 255

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/b-970-23.pdf>

”Mammans näringspenningtvätt”

Se sid. 11

Orsakssamband inom straffrätten (mord)**”Dödsorsaken”**

Det är tillräckligt att det handlande som läggs den tilltalade till last har utgjort en bidragande orsak till en effekt som krävs för straffansvar. Det krävs inte att handlandet varit den enda orsaken till följden eller att det varit huvudorsaken. Ansvar för bedömningen av om det finns ett rättsligt relevant orsakssamband ligger alltid på rätten, som för sin bedömning förvisso kan ta hjälp av experter.

Frågan i målet

Hade det våld den tilltalade hade utövat och de skador detta hade medfört orsakat målsägandens död?

Avgörandet

NJA 2024 s. 36

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/b-3014-23.pdf>

Tvångsmedel**”Villkorad häktning”**

Villkorad häktning får inte ske innan åtal har väckts.

Frågan i målet

Är det möjligt att besluta om villkorad häktning innan åtal har väckts?

Avgörandet

NJA 2024 s. 81

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/o-885-24.pdf>

Anmärkning

Avgörandet förhåller sig inte till villkorad häktning i ärenden om överlämnande och utlämning. Det finns exempel på beslut från hovrätt om villkorad häktning i denna typ av ärenden även efter Högsta domstolens avgörande. Högsta domstolen har i december 2024 meddelat prövningstillstånd i frågan om möjligheterna att använda häktningsinstitutet för att kunna få till stånd ett utvidgat överlämnande inom ramen för systemet med en europeisk arresteringsorder (partiellt prövningstillstånd).

Utvisning**”Kvinnofridskränkningen och straffskärpningen”**

Grov kvinnofridskränkning har ansetts kunna ligga till grund för utvisning av en EES-medborgare med hänsyn till allmän ordning, förutsatt att EES-medborgarens eget beteende i det enskilda fallet utgör ett verkligt, faktiskt och tillräckligt allvarligt hot mot detta samhällsintresse.

Om ett åtal för grov kvinnofridskränkning omfattar gärningar begångna såväl före som efter en straffskärpning och domstolens bedömning är att gärningarna som begåtts efter straffskärpningen uppfyller förutsättningarna för att bedömas som grov kvinnofridskränkning, hindrar inte retroaktivitetsreglerna att den nya lydelsen med den strängare straffskalan tillämpas på dessa gärningar. Vid bedömningen av straffvärdet får dock inte gärningarna före straffskärpningen bedömas som om de ägt rum efter straffskärpningen.

Frågan i målet

Vilken lydelse av brottsbalken respektive utlämningslagens regler om utvisning på grund av brott ska tillämpas när vissa av de brottsliga gärningar som innefattas i ett grovt kvinnofridsbrott begåtts efter det att lagändringar i respektive lagstiftning trätt i kraft?

Vilka är förutsättningarna för utvisning av en EES-medborgare som gjort sig skyldig till grov kvinnofridskränkning i Sverige?

Avgörandet

NJA 2024 s. 117

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/b-6145-23.pdf>

Rubricering**"Pianobäraren"**

Att den tilltalade, som befann sig i målsägandens bostad efter att han släppts in där, tillgrepp en plånbok från målsägandens jacka i hallen medan målsäganden befann sig i ett angränsande rum innebar inte att plånboken varit i målsägandens "omedelbara närhet" enligt kvalifikationsgrunden för grov stöld.

Frågan i målet

Skulle ett tillgrepp ur en bostad som den tilltalade släppts in i av målsäganden bedömas som grov stöld eller som stöld av normalgraden, särskilt med beaktande av kvalifikationsgrunden att det tillgripna godset funnits i målsägandens omedelbara närhet?

Avgörandet

NJA 2024 s. 12

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/b-7974-22.pdf>

"Vinkelslipen"

Ett hot med en vinkelslip har inte bedömts vara så akut eller överhängande som krävs för att det ska anses påtagligt ha förstärkts med hjälp av vapen. Inte heller har brottet vid en helhetsbedömning ansetts vara grovt.

Frågan i målet

Ska brottet bedömas som olaga hot av normalgraden eller som grovt olaga hot, särskilt med hänsyn till kvalifikationsgrunden att hotet påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen?

Avgörandet

NJA 2024 s. 335

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/b-406-24.pdf>

"Den kastade flaskan"

De skärpningar av straffskalorna som har skett på senare tid – särskilt höjningen av minimistraffet för grov misshandel – bör leda till att det numera som regel krävs ett misshandelsbrott med något högre straffvärde än de omkring sex månader som angetts tidigare (se prop. 2015/16:113 s. 83 och 92) för att misshandeln ska anses utgöra "våld av allvarligt slag" enligt kvalifikationsgrunden om detta för grovt våld mot tjänsteman. Den misshandel som innefattats i den i målet aktuella gärningen motsvarade ett straffvärde kring tio månader, vilket innebar att gärningen ansågs innefatta våld av allvarligt slag.

Frågan i målet

Ska den gärning som den tilltalade gjort sig skyldig till bedömas som våld mot tjänsteman eller som grovt våld mot tjänsteman?

Avgörandet

NJA 2024 s. 513

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/b-3741-23.pdf>

"Den grova kvinnofridskränkningen II"

Tre misshandelsgärningar begångna inom loppet av ett drygt år ansågs utgöra grov kvinnofridskränkning. Eftersom det enligt lagtexten krävs att de i fridskränkingsbrottet ingående gärningarna ska vara ägnade att allvarligt skada den utsattes självkänsla måste bedömningen ta sikte på vad just dessa gärningar är ägnade att åstadkomma. Vid den bedömningen ska emellertid hela den utsattes situation beaktas, vilket innebär att de åtalade gärningarnas kvalitet ska bedömas i det sammanhang i vilket de har utförts. Det betyder att det är möjligt att beakta bl.a. under vilka förhållanden som målsäganden lever. Exempelvis kan det ha betydelse om han eller hon av olika skäl är isolerad från omgivningen, har svårt att kommunicera med utomstående eller annars står i ett tydligt beroendeförhållande till den tilltalade (jfr "Den grova kvinnofridskränkningen I" NJA 2003 s. 144).

Av det sagda följer att det heller inte kan finnas något hinder mot att vid bedömningen beakta om målsäganden, vid sidan av åtalet för fridskränkingsbrottet, har utsatts för andra brott eller kränkande åtgärder av den tilltalade.

Frågan i målet

Ska tre misshandelsgärningar begångna inom loppet av drygt ett år bedömas som grov kvinnofridskränkning eller som tre separata misshandelsbrott?

Avgörandet

NJA 2024 s. X

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/b-7775-23.pdf>

Påföljdsfrågor

”Bötesförvandlingen II”

Obetalda böter har av särskilda skäl omvandlats till fängelse. Prövningen av om böterna ska förvandlas och – om så är fallet – längden på fängelsestraffet ska göras med hänsyn till samtliga omständigheter i det enskilda fallet. Vid den bedömningen kan hänsyn tas till exempelvis brottslighetens karaktär, omfattning och utsträckning i tiden, bötesskuldens storlek och förekomsten av bötesavbetalningar samt eventuella överväganden som kan ha föregått valet av böter som påföljd. (Jfr prop. 1982/83:93 s. 17 ff. och ”Bötesförvandlingen I” NJA 2012 s. 22 p. 8 och 12.)

Frågan i målet

När kan det av särskilda skäl vara motiverat från allmän synpunkt att förvandla obetalda böter till fängelse och vilken längd ska fängelsestraffet bestämmas till?

Avgörandet

NJA 2024 s. 24

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/b-1058-23.pdf>

”Kontraktsvård och frihetsberövande”

Påföljden har bestämts till skyddstillsyn med kontraktsvård när det alternativa fängelsestraffet uppgått till två år och fyra månader. Vid påföljdsvalet har hänsyn tagits till frihetsberövande som den tilltalade varit föremål för i målet.

Frågan i målet

Bör den tid som en tilltalad har varit frihetsberövad beaktas vid prövningen av om det finns förutsättningar att bestämma påföljden till skyddstillsyn med kontraktsvård, särskilt i fall där det fängelsestraff som annars skulle ha dömts ut överstiger två år?

Avgörandet

NJA 2024 s. 293

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/b-8385-23.pdf>

”Närståendelånet”

Brott mot aktiebolagslagen bestående i överträdelse av förbudet mot närståendelån har inte ansetts vara av sådan art att fängelse normalt ska dömas ut.

Frågan i målet

Ska uppsåtligt brott mot aktiebolagslagens förbud mot lån till närstående särbehandlas vid påföljdsvalet på grund av brottslighetens art?

Avgörandet

NJA 2024 s. 528

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/b-7301-23.pdf>

”Mammans näringspenningtvätt”

Vid bedömningen av *straffvärdet* av näringspenningtvätt bör läggas vikt vid karaktären av det risktagande som gärningen har innefattat. Även den roll som gärningsmannen har intagit vid näringspenningtvätten har betydelse. Eftersom det inte finns något krav på att egendomen i realiteten har ett brottsligt ursprung, kan däremot den konkreta fara eller skada som gärningen inneburit mera sällan fastställas.

Kravet att *barnets bästa* ska bli utrett innebär primärt att det ska finnas beslutsprocesser som gör att de konsekvenser som en åtgärd får för barnet ska bli belysta i samband med att beslut om åtgärden ska fattas. Vid det straffrättsliga förfarandet ska såväl domstolen som åklagaren, den tilltalade och försvararen verka för att omständigheter som har betydelse för påföljdsbestämningen blir tillräckligt utredda. Att barnets bästa ska beaktas "i första hand" innebär inte att barnets bästa alltid ska vara utslagsgivande. Barnets bästa ska balanseras gentemot andra intressen och rättigheter (se t.ex. "Barnens bostad" p. 12). När fråga uppkommer om att döma en förälder till fängelse ska barnets bästa ställas mot det allmänna intresset av att lagföra begångna brott och att verkställa utdömda straff, liksom mot intresset av en enhetlig rättstillämpning. En förutsättning för att hänsyn till barnet ska påverka påföljden för en förälder är att straffet kan antas medföra mer påtagliga negativa konsekvenser för barnet. Att ett barn kan tänkas mötas av negativa sociala reaktioner, t.ex. ogillande från omgivningen, på grund av att en förälder döms för brott är knappast tillräckligt. Det är främst när en förälder, som ensam ansvarar för omvårdnaden, riskerar att dömas till fängelse som hänsynen till den tilltalades barn kan få genomslag vid påföljdsbestämningen.

Frågan i målet

Hur bör straffvärdet bestämmas vid näringspenningtvätt och hur bör hänsyn tas till barnets bästa när påföljden för en förälder bestäms?

Avgörandet

NJA 2024 s. X

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstodomstolen/avgoranden/2024/b-1793-23.pdf>

"Kvinnofridskränkningen och straffskärningen"

Se sid. 9

Meddelade prövningstillstånd som inväntar avgörande i januari 2025

Våldtäkt

1. Frågor dels om den tilltalade otillbörligt utnyttjat att en person på grund av funktionsnedsättning och psykisk sjukdom befann sig i en särskilt utsatt situation, dels om den tilltalade förmått personen att delta genom att allvarligt missbruka att personen stod i beroendeställning till denne.

2. Fråga när en våldtäkt kan anses vara mindre grov (jfr NJA 2008 s. 482).

Ofredande

Bl.a. frågan om tillämpning av 29 kap. 3 § första stycket 2 och 3 brottsbalken kan aktualiseras i målet och frågan om sådana förhållanden som där anges kan påverka den straff- eller skadeståndsrättsliga bedömningen i övrigt.

Grovt sexuellt övergrepp mot barn m.m.

Frågor om rubricering och brottskonkurrens har uppkommit i mål om grovt sexuellt övergrepp mot barn, sexuellt ofredande mot barn, grovt barnfridsbrott och barnfridsbrott.

Rån

Den huvudsakliga frågan är om en rångärning ska bedömas vara av mindre allvarlig art.

Utvisning

Förutsättningarna för utvisning av en person som är född och uppvuxen i Sverige respektive en person som kom till Sverige i mycket ung ålder och som har bott här sedan dess (två mål).

Mord (straffmätning för personer under 18 år)

Straffmätning för personer under 18 år, särskilt när straffvärdet för en vuxen person skulle ha motsvarat fängelse på livstid.

Skyldighet att föra vilotidsbok

Tillämpning av undantaget i 17 § i Transportstyrelsens föreskrifter om personlig tidbok (TSFS 2015:17).

Olaga hot

Förutsättningarna att döma till ansvar för olaga hot som den tilltalade påstått ha uttalat i samtal med en annan person och som den senare vidareförmedlat till målsäganden.

Grovt rattfylleri

Frågan om det krävs orsakssamband mellan drogpåverkan och trafikfarlig körning för att rubricera som grovt brott med hänvisning till trafikfaran.

Sabotage (klimatdemonstration)

Fråga om de tilltalade när de i rusningstrafik satte sig på vägbanan på en av Stockholms mest trafikerade vägar för att inom ramen för en icke tillståndsgiven demonstration uppmärksamma klimatkrisen har genomfört en sådan åtgärd som allvarligt stört eller hindrat den allmänna samfärdseln enligt straffbestämmelsen om sabotage i 13 kap. 4 § brottsbalken.

Insiderbrott

Frågan om hur definitionen av insiderinformation förhåller sig till offentlig handling.

Häktning

Frågan om möjligheterna att använda häktningsinstitutet för att kunna få till stånd ett utvidgat överlämnande inom ramen för systemet med en europeisk arresteringsorder.

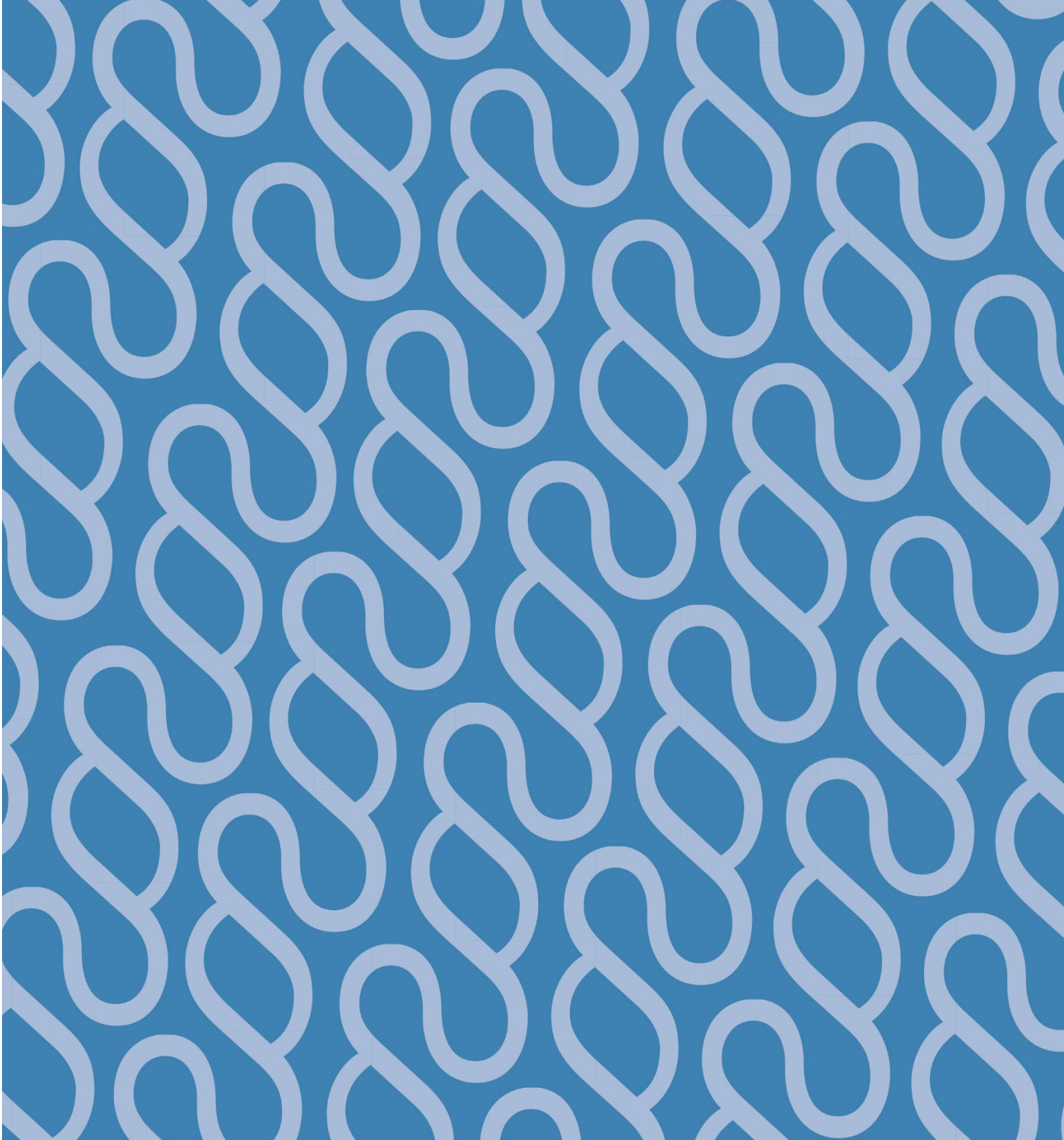
Grov kvinnofridskränkning

Frågan om den tilltalade och målsäganden ska anses vara närstående till varandra i den mening som avses i bestämmelsen om grov fridskränkning.

Barnpornografibrott

Fråga om rubricering och påföljd vid innehav av barnpornografiskt material (tre mål).

ÅKLAGARMYNDIGHETEN

Box 5553, 114 85 Stockholm
registrator@aklagare.se
www.aklagare.se